

2102**ROZPORZĄDZENIE MINISTRA ROLNICTWA I ROZWOJU WSI¹⁾**

z dnia 9 września 2004 r.

w sprawie kwalifikacji osób uprawnionych do zawodowego uboju oraz warunków i metod uboju i uśmiercania zwierząt²⁾

Na podstawie art. 34 ust. 6 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt (Dz. U. z 2003 r. Nr 106, poz. 1002 oraz z 2004 r. Nr 69, poz. 625, Nr 92, poz. 880 i Nr 96, poz. 959) zarządza się, co następuje:

§ 1. Rozporządzenie określa:

- 1) kwalifikacje osób uprawnionych do zawodowego uboju;
- 2) warunki przemieszczania, przetrzymywania, unieruchamiania w celu dokonania uboju lub uśmiercania zwierząt;
- 3) warunki i metody uboju i uśmiercania zwierząt stosownie do gatunku.

§ 2. Ilekroć w rozporządzeniu jest mowa o:

- 1) przemieszczaniu — rozumie się przez to wyładunek lub przewóz i przepędzanie z platform rozładunkowych, zagród lub pomieszczeń znajdujących się na terenie ubojni lub do miejsca uboju;
- 2) przetrzymywaniu — rozumie się przez to utrzymywanie zwierząt w pomieszczeniach, zagrodach, wydzielonych obszarach na terenie ubojni w celu zapewnienia im niezbędnej opieki przed ubojem;
- 3) unieruchamianiu — rozumie się przez to metody ograniczające ruchy zwierzęcia w celu dokonania efektywnego jego ogtuszenia lub uśmiercania;
- 4) uśmierceniu — rozumie się przez to każdą czynność powodującą śmierć zwierzęcia.

§ 3. 1. Unieruchamianie, ogtuszanie, wykrwawianie lub uśmiercanie zwierząt bez wykrwawiania przeprowadzają osoby, które:

- 1) ukończyły 18 lat;
- 2) posiadają wykształcenie co najmniej zasadnicze zawodowe;
- 3) odbyły szkolenie teoretyczne oraz trzymiesięczną praktykę na stanowisku ubojowym, pod stałym nadzorem osoby posiadającej udokumentowany 3-letni staż pracy na stanowisku ubojowym.

¹⁾ Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi kieruje działem administracji rządowej — rolnictwo, na podstawie § 1 ust. 2 pkt 1 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 11 czerwca 2004 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi (Dz. U. Nr 134, poz. 1433).

²⁾ Przepisy niniejszego rozporządzenia wdrażają postanowienia dyrektywy 93/119/WE z dnia 22 grudnia 1993 r. w sprawie ochrony zwierząt podczas uboju lub zabijania (Dz. Urz. WE L 340 z 31.12.93 r., z późn. zm.).

Dane dotyczące ogłoszenia aktu prawa Unii Europejskiej, zamieszczone w niniejszym rozporządzeniu, dotyczą ogłoszenia tego aktu w Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej — wydanie specjalne.

2. Kwalifikacje, o których mowa w ust. 1 pkt 3, są potwierdzane dokumentem, który jest przechowywany w ubojni.

3. Czynności związane z przemieszczaniem i przetrzymywaniem zwierząt mogą być wykonywane przez osoby inne niż określone w ust. 1, jeżeli odbyły miesięczny staż w ubojni pod stałym nadzorem osoby posiadającej udokumentowany 3-letni staż pracy przy przemieszczaniu i przetrzymywaniu zwierząt.

4. Osoby nadzorujące, o których mowa w ust. 1 pkt 3 i ust. 3, wyznacza podmiot prowadzący ubojnię po udzieleniu zgody przez powiatowego lekarza weterynarii właściwego ze względu na miejsce położenia ubojni.

§ 4. Zwierzęta w czasie przemieszczania, przetrzymywania, unieruchamiania, ogtuszania, uboju lub uśmiercania chroni się przed stresem, bólem lub cierpieniem.

§ 5. 1. Konstrukcja i wyposażenie ubojni oraz urządzenia w niej używane powinny zapewniać ochronę zwierząt przed zbędnym niepokojem, bólem lub cierpieniem.

2. Narzędzia, sprzęt oraz instalacje służące do ogtuszania lub uśmiercania zwierząt powinny być zaprojektowane, wykonane, utrzymywane i używane w sposób pozwalający na szybkie i skuteczne ogtuszenie lub uśmiercenie zwierząt.

3. W miejscu uboju zapewnia się zapasowe wyposażenie i narzędzia służące do ogtuszania lub uśmiercania zwierząt przygotowane do użycia w przypadku awarii.

4. Wyposażenie i narzędzia, o których mowa w ust. 3, są kontrolowane przed każdym rozpoczęciem uboju.

§ 6. Zwierzęta jednokopytne, przeżuwacze, świnie, króliki i drób dostarczone do ubojni w celu uboju przemieszcza się w sposób określony w załączniku nr 1 do rozporządzenia.

§ 7. 1. Zwierzęta, o których mowa w § 6, unieruchamia się w sposób zapobiegający zadawaniu im bólu, cierpień lub urazów.

2. Kończyn zwierząt nie krępuje się, a zwierzęta przed ogtuszeniem lub uśmierceniem nie podwiesza się.

3. Bydło poddawane ubojowi zgodnie z obyczajami religijnymi zarejestrowanych związków wyznani-

wych jest unieruchamiane przy użyciu mechanicznych urządzeń służących do krępowania.

4. Drób lub króliki można podwieszać przed ogłuszeniem, przy czym podczas ich ogłuszania ciało zwierzęcia powinno być rozluźnione w celu zapewnienia całkowitego i natychmiastowego pozbawienia wrażliwości na ból.

5. Nie jest podwieszeniem, o którym mowa w ust. 2, trzymanie zwierząt w urządzeniach unieruchamiających.

6. Zwierzęta, które ogłusza się z zastosowaniem mechanicznych lub elektrycznych urządzeń przykładowych do głowy, unieruchamia się w taki sposób, aby efekt ogłuszenia został osiągnięty w jak najkrótszym czasie.

7. Do ogłuszania koni lub bydła mogą być stosowane urządzenia ograniczające ruchy głowy.

8. Niedopuszczalne jest stosowanie urządzeń do elektronarkozy w celu unieruchamiania i przepędzania zwierząt.

§ 8. 1. Zwierzęta, o których mowa w § 6, przed ubojem niezwłocznie ogłusza się przez zastosowanie:

- 1) urządzenia z zablokowanym bolcem lub
- 2) urządzenia udarowego, lub
- 3) elektronarkozy, lub
- 4) dwutlenku węgla;
- 5) pałki — w przypadku małych partii królików.

2. Przepisu ust. 1 nie stosuje się do zwierząt poddawanych ubojowi zgodnie z obyczajami religijnymi zarejestrowanych związków wyznaniowych.

3. Strusie ogłusza się wyłącznie przez zastosowanie urządzenia udarowego lub elektronarkozy.

4. Szczegółowe warunki i sposoby stosowania urządzeń, o których mowa w ust. 1, są określone w załączniku nr 2 do rozporządzenia.

5. Zwierzęta ogłusza się wyłącznie w przypadku, gdy można przystąpić do ich wykrwawiania przed upływem czasu określonego w § 10.

§ 9. 1. Zwierzęta, o których mowa w § 6, uśmierca się przez:

- 1) użycie broni palnej lub
- 2) porażenie prądem, lub
- 3) zastosowanie dwutlenku węgla, lub
- 4) dekapitację lub dyslokację kręgów szyjnych — wyłącznie w przypadku drobiu;

5) zastosowanie komory próżniowej — wyłącznie w przypadku bażantów i przepiórek pochodzących z hodowli fermowych.

2. Szczegółowe warunki i metody uśmiercania zwierząt, o których mowa w ust. 1, są określone w załączniku nr 3 do rozporządzenia.

§ 10. 1. Wykrwawianie zwierząt:

- 1) rozpoczyna się po ich ogłuszeniu, przy czym nie później niż w:
  - a) 60 sekund — w przypadku bydła i jednokopytnych,
  - b) 15 sekund — w przypadku owiec i kóz,
  - c) 10 sekund — w przypadku świń wykrwawianych w pozycji leżącej,
  - d) 20 sekund — w przypadku świń wykrwawianych w pozycji wiszącej,
  - e) 15 sekund — w przypadku pozostałych zwierząt ciepłokrwistych;
- 2) kończy się przed odzyskaniem przez zwierzę świadomości;
- 3) powinno być obfite i całkowite oraz wykonane w możliwie najkrótszym czasie przez nacięcie co najmniej jednej tętnicy szyjnej lub naczyń z niej wychodzących.

2. Przed zakończeniem wykrwawiania zwierząt:

- 1) nie przeprowadza się żadnych czynności związanych z obróbką poubojową;
- 2) nie stosuje się pobudzenia elektrycznego.

3. W przypadku gdy jedna osoba wykonuje czynności ogłuszania, podwieszania i wykrwawiania, wszystkie te czynności wykonuje się kolejno na jednym zwierzęciu, a następnie przystępuje do ich wykonywania na następnym zwierzęciu.

4. W przypadku wystąpienia awarii urządzenia używanego do wykrwawiania drobiu ogłuszoną partię drobiu niezwłocznie poddaje się wykrwawieniu przy użyciu noża.

§ 11. 1. Zwierzęta, o których mowa w § 6, poddawane ubojowi poza ubojnią unieruchamia się, ogłusza i wykrwawia w sposób określony w § 7, 8 i 10.

2. Przepisu ust. 1 nie stosuje się do drobiu, królików, świń, owiec i kóz poddawanych ubojowi w gospodarstwie na potrzeby własne gospodarstwa, przy czym świnię, owcę i kozy ogłusza się przed wykrwawieniem.

3. Uboju świń, owiec i kóz w gospodarstwach dokonują wyłącznie osoby posiadające kwalifikacje, o których mowa w § 3 ust. 1.

§ 12. 1. Przepisy § 8 do zwierząt, o których mowa w § 6, poddawanych ubojowi związanemu ze zwalczaniem

niem chorób zakaźnych zwierząt stosuje się odpowiednio.

2. Przepisy § 8 ust. 1 pkt 1, 3, 4 i ust. 5 oraz § 9 do zwierząt, o których mowa w § 6, poddawanych uśmiercaniu związanemu ze zwalczaniem chorób zakaźnych zwierząt stosuje się odpowiednio.

3. W przypadku uśmiercania zwierząt związanego ze zwalczaniem chorób zakaźnych zwierząt:

- 1) po zastosowaniu urządzenia, o którym mowa w § 8 ust. 1 pkt 1, natychmiast po ogłuszeniu zwierzęcia wprowadza się sondę w otwór w czaszce zwierzęcia w sposób zapewniający zniszczenie pnia mózgu i spowodowanie śmierci zwierzęcia;
- 2) natychmiast po ich ogłuszeniu przykłada się elektrody do serca zwierzęcia i przy zachowaniu tych samych parametrów doprowadza do migotania komór i zatrzymania akcji serca — w przypadku zastosowania elektronarkozy.

§ 13. 1. Zwierzęta futerkowe z gatunków lis pospolity, lis polarny, norka, tchórz, jenot, nutria, szynszyla i królik uśmierca się przez zastosowanie:

- 1) urządzeń działających mechanicznie powodujących penetrację mózgu lub
- 2) środka znieczulającego w dawce śmiertelnej, lub
- 3) porażenia prądem powodującego zatrzymanie akcji serca, lub
- 4) chloroformu, lub
- 5) dwutlenku węgla, lub
- 6) tlenu węgla.

2. Szczegółowe warunki i metody uśmiercania zwierząt, o których mowa w ust. 1, są określone w załączniku nr 4 do rozporządzenia.

§ 14. 1. Jednodniowe pisklęta ptaków z gatunków: kura, kaczka, gęś, indyk, bażant, przepiórka, perlica, kaczka piżmowa, struś uśmierca się w wylęgarniach przez zastosowanie:

- 1) urządzeń mechanicznych powodujących natychmiastową śmierć lub
- 2) dwutlenku węgla.

2. Zarodki gatunków ptaków wymienionych w ust. 1 uśmierca się w sposób określony w ust. 1 pkt 1.

3. Urządzenie, o którym mowa w ust. 1 pkt 1:

- 1) jest wyposażone w szybko obracające się ostrza lub wypustki z polistyrenu;
- 2) ma wydajność wystarczającą do natychmiastowego uśmiercania wszystkich umieszczonych w nim ptaków.

4. Ptaki uśmiercane przez zastosowanie dwutlenku węgla umieszcza się, do czasu stwierdzenia ich śmierci, w atmosferze o najwyższym osiągalnym stężeniu

gazu, dostarczonego przez 100 % źródło dwutlenku węgla.

§ 15. 1. Zwierzęta używane w procedurach doświadczalnych uśmierca się przez:

- 1) iniekcję śmiertelnej dawki środka stosowanego do narkozy lub eutanazji lub
- 2) zastosowanie środków używanych do narkozy wziewnej, lub
- 3) wykrwawienie zwierzęcia w trakcie narkozy;
- 4) użycie broni palnej lub urządzenia z zablokowanym bolcem — w przypadku dużych ssaków i gadów;
- 5) uderzenie w głowę powodujące utratę świadomości w połączeniu ze skrwawieniem lub zniszczeniem mózgu — w przypadku ryb, płazów, małych gadów, ptaków, królików, świnek morskich, szczurów, chomików i myszy;
- 6) macerację w urządzeniu, o którym mowa w § 14 ust. 1 pkt 1 — w przypadku ptaków mających nie więcej niż 72 godziny;
- 7) dekapitację — w przypadku ryb, płazów, gadów, ptaków, gryzoni i królików o masie ciała nieprzekraczającej 300 g, przy czym zwierzęta zimnokrwiste uprzednio ogłusza się;
- 8) dyslokację kręgów szyjnych — w przypadku płazów, gadów, ptaków i ssaków o masie ciała nieprzekraczającej 150 g;
- 9) porażenie prądem — w przypadku ryb, płazów, ptaków, świń, owiec, kóz, cieląt i królików;
- 10) zastosowanie środków chemicznych wchłaniających się przez skórę i skrzelą — w przypadku kręgowców wodnych.

2. Zwierzęta domowe uśmierca się w sposób określony w ust. 1 pkt 1.

§ 16. Przepisów § 11—15 nie stosuje się do zwierząt, które niezwłocznie uśmierca się w przypadku zagrożenia zdrowia publicznego.

§ 17. 1. Ranne lub chore zwierzęta poddaje się ubojowi lub uśmierca w miejscu, w którym się znajdują.

2. Przepisu ust. 1 nie stosuje się do zwierząt przewożonych do uboju sanitarnego lub uboju z konieczności, jeżeli lekarz weterynarii uznał, że dalszy transport nie narazi ich na zbędne cierpienie.

§ 18. Traci moc rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 2 kwietnia 2004 r. w sprawie kwalifikacji osób uprawnionych do zawodowego uboju oraz dopuszczalnych metod uboju i uśmiercania zwierząt (Dz. U. Nr 70, poz. 643).

§ 19. Rozporządzenie wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia.

Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi: *W. Olejniczak*

Załączniki do rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 9 września 2004 r. (poz. 2102)

Załącznik nr 1**WARUNKI PRZEMIESZCZANIA ZWIERZĄT NA TERENIE UBOJNI****1. Zwierzęta dostarczone do ubojni:**

- 1) wyładowuje się niezwłocznie przy użyciu odpowiedniego sprzętu i urządzeń służących do wyładunku zwierząt ze środków transportu;
- 2) chroni się przed działaniem czynników atmosferycznych oraz zapewnia odpowiednią wentylację, jeżeli oczekiwanie na wyładunek jest konieczne;
- 3) przetrzymuje się oddzielnie — w przypadku gdy ich gatunek, płeć, wiek lub różne miejsca pochodzenia mogą powodować wzajemne raniecie;
- 4) schładza się przez zastosowanie odpowiednich środków — w przypadku ich przegrzania spowodowanego wysoką temperaturą i dużą wilgotnością powietrza;
- 5) poddaje się kontroli dwa razy dziennie w przypadku ich przetrzymywania; kontrola obejmuje sprawdzenie kondycji i stanu zdrowia zwierząt.

2. Zwierzęta i oseski, które doznały urazów w czasie transportu lub w ubojni, poddaje się niezwłocznie ubojowi, a w przypadku gdy jest to niemożliwe, oddziela się je i ubija przed upływem 2 godzin.

3. Zwierzęta dostarczone do ubojni niezdolne do samodzielnego poruszania się:

- 1) nie powinny być przeciągane na stanowisko ubojowe;
- 2) uśmierca się w miejscu, w którym się znajdują;
- 3) uśmierca się na stanowisku ubojowym — w przypadku gdy mogą być przywiezione na miejsce przy użyciu wózka lub ruchomej platformy, a ich transport do miejsca uboju nie spowoduje niepotrzebnych cierpień.

4. Wyładunek zwierząt przeprowadza się:

- 1) przy zastosowaniu pomostów, ramp i trapów wyposażonych w ściany boczne lub poręcze zapobiegające wypadaniu zwierząt, przy czym pomosty, rampy i trapy dodatkowo wyposaża się w podłogę o nachyleniu zapobiegającym upadkom zwierząt;
- 2) przez wyprowadzenie zwierząt pojedynczo — jeżeli jest to konieczne;
- 3) w sposób zapobiegający drażnieniu, płoszeniu i upadkom zwierząt.

5. W czasie wyładunku zwierząt nie podnosi się za głowę, rogi, uszy, kończyny, ogon lub runo w sposób powodujący ból lub cierpienie.

6. Przepędzanie zwierząt do miejsca uboju lub od poczynku przeprowadza się ze szczególną ostrożnością:

1) przejściami:

- a) skonstruowanymi w sposób minimalizujący możliwość zranienia się zwierząt,
- b) rozmieszczonymi w sposób pozwalający na wykorzystanie instynktu stadnego zwierząt;

2) przy zastosowaniu przyrządów elektrycznych w mięśnie zadu — wyłącznie w przypadku dorosłego bydła i świń, przez czas nie dłuższy niż 2 sekundy, oraz jeżeli zapewniono swobodną przestrzeń przed zwierzęciem.

7. Zwierzęta niepoddane ubojowi niezwłocznie po przybyciu do ubojni przetrzymuje się w:

1) zagrodach i pomieszczeniach zapewniających ich ochronę przed niekorzystnymi warunkami atmosferycznymi, które wyposaża się w:

- a) podłogę lub podłogi zapobiegające upadkom zwierząt i niepowodujące urazów — w przypadku kontaktu z nimi,
- b) wentylację, przy czym w przypadku wentylacji mechanicznej instaluje się dodatkowe urządzenia wspomagające w razie jej awarii,
- c) sztuczne oświetlenie umożliwiające przeprowadzenie kontroli zwierząt o każdej porze oraz przenośne oświetlenie wspomagające,
- d) urządzenia do wiązania zwierząt,
- e) materiały służące jako ściółka dla przetrzymywanych zwierząt;

2) polowych miejscach przetrzymywania nieposiadających naturalnej osłony, w których zapewnia się zwierzętom ochronę przed niekorzystnymi warunkami atmosferycznymi, fizycznymi, chemicznymi lub innymi wpływającymi niekorzystnie na ich zdrowie.

8. Zwierzętom przetrzymywanym po wyładunku w ubojni zapewnia się stały dostęp do wody dostarczanej przez urządzenia służące do pojenia zwierząt.

9. Zwierzęta karmi się w 12 godzin po wyładunku, a następnie podaje się pokarm w ilości i czasie dostosowanym do ich gatunku.

10. Zwierzęta przebywające w ubojni powyżej 12 godzin:

- 1) przetrzymuje się w legowiskach, w których można je uwiązać w sposób pozwalający na przyjęcie przez nie pozycji leżącej;

2) nieuwiązane karmi się w taki sposób, aby mogły jeść, nie przeszkadzając sobie wzajemnie.

11. Niedopuszczalne jest rzucanie i przewracanie pojemników i kontenerów ze zwierzętami. Pojemniki i kontenery powinny być załadowywane i wyładowywane w pozycji horyzontalnej za pomocą urządzeń mechanicznych.

12. Pojemniki i kontenery z perforowanym lub ruchołym dnem wyładowuje się w sposób uniemożliwiający zranienie zwierząt; jeżeli to konieczne, zwierzęta wyładowuje się pojedynczo.

13. Zwierzęta wyładowane z pojemników i kontenerów, przetrzymywane w ubojni, poi się i karmi w sposób określony w ust. 8 i 9.

Załącznik nr 2

SZCZEGÓLWE WARUNKI I SPOSOBY STOSOWANIA URZĄDZEŃ DO OGŁUSZANIA ZWIERZĄT

I. Urządzenie z zablokowanym bolcem

1. Urządzenie z zablokowanym bolcem ustawia się w pozycji zapewniającej uszkodzenie kory mózgowej przez bolec.

2. Niedopuszczalne jest wykonanie strzału w okolicę potyliczną w przypadku bydła.

3. Strzał wykonuje się w przypadku owiec i kóz mających rogi za podstawą rogów (potyllica) w kierunku nasady języka, a u bezrogich — w najwyższy punkt czaszki (ciemię) w kierunku zgodnym z płaszczyzną przecinającą kąty żuchwy.

4. Po każdym strzale kontroluje się prawidłowe działanie mechanizmu cofającego bolec; w przypadku stwierdzenia nieprawidłowego działania mechanizmu nie używa się go do czasu naprawienia.

5. W przypadku naprawy lub wymiany urządzenia z zablokowanym bolcem zapewnia się sprzęt zapasowy.

II. Urządzenie udarowe

1. Stosując urządzenie udarowe:

- 1) używa się wyłącznie przyrządów mechanicznych wymierzonych w czaszkę;
- 2) używa się naboju o sile zalecanej przez producenta;
- 3) przykładą się przyrząd do głowy zwierzęcia w taki sposób, aby je ogłuszyć bez złamania kości czaszki.

2. Przy każdym użyciu kontroluje się prawidłowe ustawienie urządzenia.

III. Pałka do ogłuszania

Ogłuszenia dokonuje się w sposób powodujący natychmiastową utratę przytomności zwierzęcia trwającą do jego śmierci.

IV. Elektronarkoza

1. W przypadku zwierząt ogłuszanych pojedynczo:

- 1) elektrody przykładają się w sposób zapewniający przepływ prądu przez mózg; miejsca przyłożenia elektrod strzyże się lub zwilża;

2) używa się urządzeń sprzężonych z urządzeniem:

- a) mierzącym opór elektryczny ciała zwierzęcia oraz zapobiegającym aplikacji prądu o parametrach poniżej poziomu wymaganego do skutecznego ogłuszenia,
- b) akustycznym lub wizualnym wskazującym czas aplikacji prądu,
- c) wskazującym napięcie i natężenie pod obciążeniem, umieszczone w sposób widoczny dla obsługującego.

2. W przypadku wodnej kąpieli ogłuszającej drobiu:

- 1) poziom wody w zbiorniku powinien zapewniać zanurzenie głowy ptaka;
- 2) stosuje się prąd o natężeniu i czasie wynoszącym co najmniej:
  - a) 0,15 A przez 4 sekundy — w przypadku indyków,
  - b) 0,13 A przez 6 sekund — w przypadku kaczek i gęsi,
  - c) 0,12 A przez 4 sekundy — w przypadku drobiu z gatunku kura domowa,
  - d) 0,06 A przez 4 sekundy — w przypadku przepiórek— a jeżeli stosuje się wyższe od podanego natężenie prądu, powinna nastąpić natychmiastowa utrata świadomości przez zwierzęta trwająca do ich śmierci;

3) zapewnia się napięcie prądu wystarczające do wytworzenia mocy powodującej skuteczne ogłuszenie każdego z ptaków – w przypadku ich grupowego ogłuszania;

4) kontroluje się prawidłowość przepływu prądu oraz połączeń elektrycznych, w tym połączeń i nawilżenia pęt mocujących nogi ptaków;

5) zbiorniki do kąpieli powinny mieć rozmiary i głębokość dostosowane do gatunku ptaków;

6) nie dopuszcza się do przepiętowania zbiorników;

7) elektroda na dnie zbiornika powinna być położona na całej jego długości;

3. Zapewnia się, jeżeli jest to konieczne, ręczne wspomaganie czynności wykonywanych automatycznie.

V. Dwutlenek węgla

Stosując dwutlenek węgla, zapewnia się:

- 1) co najmniej 70 % koncentrację dwutlenku węgla w komorze do ogłuszania świń;
- 2) komorę oraz mechanizm przenoszący zwierzęta do niej; komora powinna być zaprojektowana, wykonana i utrzymywana w sposób zapobiegający zranieniu świń, ściskaniu ich klatek piersiowych oraz umożliwiający zwierzętom pozostawanie w pozycji stojącej do czasu utraty świadomości;
- 3) wystarczające oświetlenie komory i mechanizmu przenoszącego zwierzęta do niej tak, aby świnię mogły widzieć otoczenie i inne zwierzęta;
- 4) wyposażenie komory w urządzenie dokonujące pomiaru koncentracji gazu oraz alarmujące za pomocą sygnałów akustycznych i wizualnych spadek jego koncentracji poniżej wymaganego poziomu;
- 5) umieszczenie świń przed wprowadzeniem do komory w zagrodach i kontenerach, w których mogą widzieć inne zwierzęta, a następnie przeprowadzenie do komory przed upływem 30 sekund od ich wejścia do urządzenia;
- 6) przeprowadzenie zwierząt do miejsca maksymalnego stężenia gazu.

Załącznik nr 3

SZCZEGÓŁOWE WARUNKI I METODY UŚMIERCANIA ZWIERZĄT

1. Broń palną stosuje się do:

- 1) uśmiercania zwierząt kopytnych w związku ze zwalczaniem chorób zakaźnych zwierząt;
  - 2) zwierząt łownych utrzymywanych na fermach po spełnieniu warunków określonych w rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 16 czerwca 2004 r. w sprawie wymagań weterynaryjnych przy produkcji i dla produktów z mięsa króliczego i z mięsa zwierząt łownych utrzymywanych na fermach umieszczanych na rynku (Dz. U. Nr 148, poz. 1559).
2. Do porażenia prądem elektrycznym lub dwutlenkiem węgla stosuje się odpowiednio wymagania określone w załączniku nr 2 do rozporządzenia w częściach IV i V, przy czym:
- 1) prąd powinien przepływać przez serce do czasu zatrzymania krążenia i śmierci zwierzęcia;
  - 2) zwierzęta przebywają w komorze wypełnionej dwutlenkiem węgla do czasu stwierdzenia ich śmierci.

3. Stosując komorę próżniową:

- 1) zwierzęta umieszcza się w hermetycznej komorze, w której próżnia jest osiągana przy użyciu pompy elektrycznej;
- 2) utrzymuje się próżnię do śmierci zwierząt;
- 3) zwierzęta dostarczone do uboju oraz trzymane w kontenerach umieszcza się wraz z tymi kontenerami w komorze przystosowanej do tego celu.

Załącznik nr 4

SZCZEGÓŁOWE WARUNKI I METODY UŚMIERCANIA ZWIERZĄT FUTERKOWYCH

Zwierzęta futerkowe uśmierca się przez zastosowanie:

- 1) urządzenia bolcowego penetrującego, ustawionego w sposób pozwalający na uszkodzenie kory mózgowej, przy czym po ogłuszeniu zwierzęta niezwłocznie wykrwawia się;
- 2) środka znieczulającego w dawce powodującej natychmiastową utratę świadomości, a następnie śmierć;
- 3) porażenia prądem elektrycznym powodującego zatrzymanie akcji serca, przy czym elektrody przykładają się w sposób umożliwiający przepływ prądu bezpośrednio przez mózg i serce; w przypadku lisów, jeżeli elektrody przykładają się do nosa i odbytu, stosuje się prąd o natężeniu wynoszącym 0,3 A przez co najmniej 3 sekundy;
- 4) tlenu węgla lub dwutlenku węgla, przy czym:
  - a) komora, w której zwierzęta są poddawane działaniu gazu, powinna być zaprojektowana, wykonana i utrzymywana w sposób zapobiegający powstawaniu urazów u zwierząt oraz zapewniający możliwość ich obserwacji,
  - b) stosuje się stężenie gazu powodujące natychmiastową utratę świadomości i śmierć zwierzęcia; uśmiercanie rozpoczyna się, gdy w komorze zawartość gazu, dostarczanego ze 100 % źródła, wynosi co najmniej 1 % objętości dla tlenu węgla,

- c) tlenek węgla produkowany przez przystosowany do tego celu silnik spalinowy może być stosowany wyłącznie w przypadku łąsicowatych i szynszyli, po schłodzeniu i przefiltrowaniu oraz gdy jest wolny od drażniących substancji lub gazów; zwierząt nie umieszcza się w komorach przed osiągnięciem 1 % stężenia gazu,
  - d) wdychany gaz powoduje u zwierząt głębokie znieczulenie, a następnie śmierć,
  - e) zwierzęta pozostają w komorze do czasu stwierdzenia ich śmierci;
- 5) dwutlenku węgla — w przypadku łąsicowatych i szynszyli;
- 6) chloroformu — w przypadku szynszyli, przy czym:
- a) komora powinna być zaprojektowana, wykonana i utrzymywana w sposób zapobiegający powstawaniu urazów u zwierząt oraz zapewniający możliwość ich obserwacji,
  - b) zwierzęta umieszcza się w komorze, gdy występuje w niej nasycony związek chloroformu z powietrzem,
  - c) wdychany gaz powoduje głębokie znieczulenie, a następnie śmierć zwierzęcia,
  - d) zwierzęta pozostają w komorze do czasu stwierdzenia ich śmierci.